

Salomo Friedlaender

Goethe a fonográfba beszél

Absztrakt

A *Goethe a fonográfba beszél* című elbeszélés furcsa sci-fi: gunyoros-ironikus hangvételű paródia, mely az irodalmi szövegek által „közvetített”, „megszóltatott” „nagy emberek” (idézőjelekkel, vagy azok nélkül) hangját teszi technikai értelemben szó szerintivé. Az átvitt értelemben vett és a szó szerint értett irodalmi hang auratikus hatásáról írt elbeszélés a technikai médiumok okozta mediális váltásnak az egyik fontos dokumentuma.

Szerző

Salomo Friedlaender (1871-1946), író, filozófus, a német irodalmi avantgárd képviselője. „Mynona” (visszafelé olvasva „anonim”) álnéven publikált meghatározó avantgárd folyóiratokban (*Der Sturm*, *Die Aktion*). Különösen a dadaista mozgalomban volt aktív. Groteszk rövidtörténeteiben és paródiáiban, melynek példája az itt közölt elbeszélés, a humán érzékelés kérdését boncolgatja.

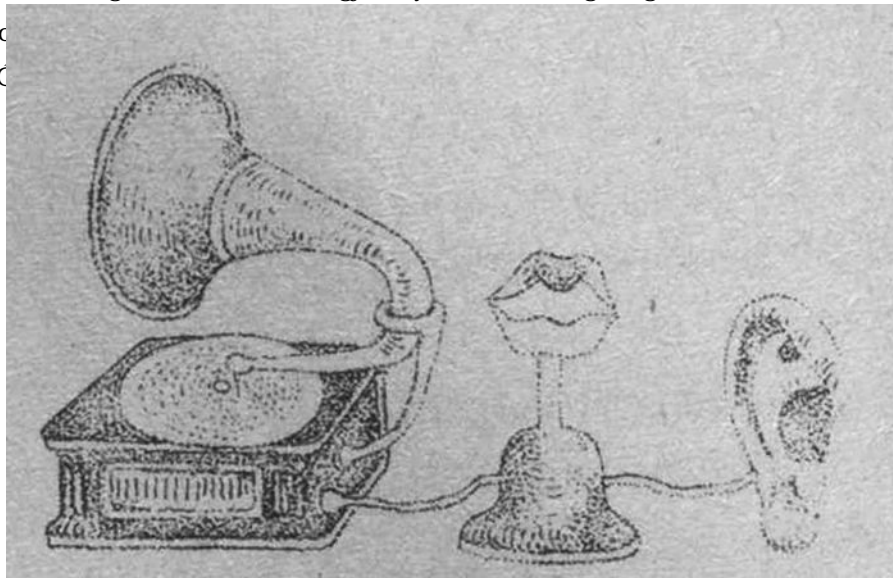
Goethe a fonográfba beszél

(Szerelmes történet)

– Milyen kár – mondta Anna Pomke, a félénk polgárlány -, hogy a fonográfot nem találták fel már 1800-ban!

– Miért? – kérdezte Abnossah Pschorr professzor. – Az is kár, kedves Pomke, hogy már Éva nem adta Ádámnak hozományként a vadházasságukhoz; sok minden sajnálatraméltó, kedves Pomke.

– Ó, professzor úr, legalább Goethe hangját oly szívesen meghallgattam volna! Biztos, nagyon szép orgánuma volt, és egy fonográfra! C

Fonográf

Pomke már rég eltávozott, de Abnossah, akinek a gyengéje volt a lány leheletfinom gömbölydedsége, még mindig hallotta sóhajtozását. Pschorr professzor, a távkapcsoló feltalálója, belesüppedt szokásos feltalálói gondolataiba. Nem lehetne mégis utólag ennek a Goethének (Abnossah nevetségesen féltékeny volt) a hangja csengését elorozni? Valahányszor Goethe beszélt, a hangja pont olyan szabályos rezgéseket váltott ki, mint például a feleséged szelíd hangja, kedves olvasó. Ezek a rezgések ellenállásba ütköznek és visszaverődnek, ami a rezgések bolyongásához vezet. Ezek ugyan az idők során gyengülnek, de igazából nem érhetnek véget. A Goethe hangja keltette rezgések tehát még mindig tartanak, és csak a megfelelő vevőkészülékre van szükség, hogy

rögzítsük, és egy mikrofonra, hogy kihangosítsuk az időközben gyengévé vált hanghatásokat ahhoz, hogy Goethe hangja még ma is hallhatóvá váljon. A nehézség a jelfogó készülék megépítéséből adódott. Miként lehetett ezt a készüléket kifejezetten Goethe hangjának rezgésére tervezni, anélkül, hogy Goethe testileg belebeszél volna? Milyen mesés történet! Ehhez tulajdonképpen Goethe torkát kellene alaposan tanulmányozni, vélte Abnossah. Goethéről megnézett képeket és mellszobrokat, de ezek alapján csak egészen hozzávetőlegesen tudta elképzelni. Már fel akarta adni, amikor hirtelen ráeszmélt, hogy Goethe, ha hulla formájában is, de még létezik. Azonnal beadványt küldött Weimarba, hogy engedélyezzék neki, hogy Goethe tetemét bizonyos, rövid ideig tartó mérések végett megvizsgálja. A beadványát viszont elutasították. Hogyan tovább?

Abnossah Pschorr egy kis bőrönddel, tele kitűnő, mérésekhez és betöréshez szükséges szerszámmal, elindult a jó öreg Weimarba. Zárójelben legyen mondva, az első osztályú váróteremben a világhírű testvér városszerte ismert lánytestvére kellemes csevegésbe merült egy öreg rudolstadti főméltósággal; Abnossah már hallotta is a szavait: „A mi Ferencünknek mindig katonás volt a tartása, másokkal szemben mindig keresztényi kedvességet tanúsított – mennyire örült volna ennek a háborúnak és főleg Max Scheler szent könyvének!”

Abnossah egész testét rázta a félelem. Nehezen kapta össze magát, és foglalt szállást az Elefántokban. A szobájában gondosan megvizsgálta a szerszámain. Ezután egy széket tolt a tükör elé, és felpróbálta az öreg Goethe portréjához meglepően hasonlító maszkot. Az arcához rögzítette, és a maszkon keresztül ezt mondta:

Tudod biztosan, hogy zseni,
Végülis maga Goethe vagyok!

Félre az utamból, a ménköbe! Vagy hívom Schillert és Karl Augustot, a hercegemet, te törpe, te helyettes!

Begyakorolta ezt a mondást zengő, mély hangon.

Késő éjszaka elment a fejedelmi kriptába. A modern betörők, akiket én az olvasóknak kívánok, csak mosolyognak a többi olvasón, akik lehetetlennek tartják a betörést a jól őrzött weimari fejedelmi kriptába. Viszont fontolják meg, hogy betörőként egy Pschorr professzornak még a tehetséges hivatásos betörőkkel szemben is kolosszális előnye van! Pschorr nem csak a legügyesebb mérnök, hanem pszichofiziológus, hipnotizőr, pszichiáter, pszichoanalitikus. Különösen kár, hogy oly kevés képzett betörő van: ugyanis ha minden betörés sikeres lenne, akkor a legvégén a dolgok természetéhez tartozna, és éppoly kevésbé büntetnék, mint a természeti eseményeket: ki vonja kérdőre a villámot, amely megoldasztotta Meier úr páncélszekrényét? Az olyan betörők, mint Pschorr túltesznek a villámon, mert ellenük a villámhárító sem segít. Pschorr képes volt rettegést kiváltani, ráadásul hipnózissal a rémülettől szinte megkövült emberek lábait a földhöz szögezni. Gondolják csak el, hogy éjfélkor Önök őrzik a hercegi kriptát: hirtelen Önök előtt áll az öreg Goethe, és igézetével olyannyira gúzsba köt, hogy már csupán a fejük az, ami még él. Ilyen, tetszhalott törzsön csüggő fejekké változtatta át Pschorr az örök társaságát. Bő

két óra állt a rendelkezésére, míg a görcs feloldódott, amit ő egészen alaposan kihasznált. Bement a kriptába, felkapcsolt egy fényszórót, és hamarosan megtalálta Goethe koporsóját. Rövid munka után már ismerőssé vált számára a hulla. A kegyelet azoknak való, akikkel amúgy nem törődnek. Ne vegyük zokon, hogy Pschorr a célnak megfelelően Goethe holttestével foglalatzkodott; még néhány viaszlenyomatot készített, végül pedig gondoskodott arról, hogy mindent úgy hozzon rendbe, ahogy az korábban volt. A művelt amatőr bűnözők ugyanis mindenképpen radikálisabbak, mint a szakemberek, viszont a pontos sikernek ez a szélsőségessége biztosítja büntettüknek a matematika és a hibátlanul megoldott számtanpéldák esztétikai báját.

Mihelyt Pschorr újra kijutott a szabadba, azzal fokozta tovább e pontosság eleganciáját, hogy szántszándékkal levette az egyik őrszemről a rontást, majd a korábban említett módon leteremtette. Majd ezt követően rögvest letépte arcáról a maszkot, és egészen lassan elballagott az Elefántokba. Örült, hogy megszerezte, amit akart. A rá következő napon hazautazott.

Még csak most következett számára az igazán feszült munka. Mint tudják, egy csontváz alapján rekonstruálható a test a hússal egyetemben, legalábbis Pschorr tudta. Mindenesetre már semmi elháríthatatlan akadály nem volt előtte, hogy pontosan rekonstruálja Goethe légjáratait a tüdőtől egészen a hangszalagokig. A hangszín és a hangerősség, amelyet ezek a szervek állítottak elő, a legkönnyebben megállapítható volt – már csak Goethe megmért tüdejének megfelelő légáramot kellett rajtuk átáramoltatni. Nem telt sok időbe, és Goethe úgy beszélt, ahogy feltehetően életében beszélt.

Nem csak az volt a tét, hogy a tulajdon hangját, hanem hogy azokat a szavakat ismételve meg, amelyeket ezen a hangon száz évvel ezelőtt valóban kimondott. Ehhez arra volt szükség, hogy egy olyan teremben, amelyben ilyen szavak felcsendültek, Goethe makettjét felállítsák.

Abnossah magához hívatta Pomkét. Pomke megérkezett és ingerlően ránevetett.

- Szeretné őt hallani?
- Kit? – kérdezte Anna Pomke.
- Az Ön Goethéjét.
- Az én Goethémet? Nahát! Próbáld meg!
- Szóval igen!

Abnossah megtekerte a fonográf kurbliját, és már hallatszott: „Barátok, meneküljtek a sötét szobákból” [1] és így tovább.

Pomkét mindez különösen megrázta.

– Igen – mondta sebesen -, pontosan ilyennek képzeltem ezt az orgánumot, olyannyira csodálatos!
– Nyilván – kiáltott fel Pschorr -, de nem szeretném Önt becsapni, kedvesem. Ez valóban Goethe, az ő hangja, az ő szavai. De nem az általa kimondott szavak tényleges megismétlése. Amit az előbb hallott, az egy lehetőség ismétlése, de nem valóság. Az a célom, hogy pontosan kielégítsem a vágyát, ezért javaslom, hogy utazzunk el együtt Weimarba.

A weimari pályaudvar várótermében véletlenül megint ott ült a világhírű testvér városszerte ismert lánytestvére, és ezt suttogta egy idősebb hölgy fülébe: „Az elhunyt testvéremnek még ott van a végső munkája, amit csak 2000-ben adnak ki. A világ még nem eléggé érett. A testvérem az őseitől a szelíd jámborságot örökölte. Viszont frivol a világ, egy szatír és e szent között semmilyen különbséget nem tenne. A kis itáliai emberek a szentet látták benne.”

Pomke elesett volna, ha Pschorr nem kapja el. Pschorr eközben furcsán elvörösödött, míg Pomke bájosan rámosolygott. Azonnal a Goethe-házhoz mentek. Böffel érdemes professzor köszöntötte őket. Pschorr előadta szándékait. Böffel gyanakodni kezdett:

– Önök elhozták Goethe gégéjének makettjét, mint mechanikus gépezetet? Jól értem Önöket?

– És ahhoz kérem az engedélyét, hogy felállíthassam Goethe dolgozósobájában.

– Igen, rendben. De mi célból? Mit szeretnének? Mit akar ez jelenteni? Az újságok mostanság különös dolgokkal vannak tele, nem is tudja az ember, mit gondoljon róluk. A fejedelmi sírkamra őrzői állítólag látták az idős Goethét, és az egyikre rá is ripakodott. A többiek annyira elkábultak a jelenségtől, hogy orvosi kezelésre szorultak. A nagyherceg jelentést kért az esetről.

Anna Pomke kérdően pillantott Pschorra. Abnossah viszont meglepetten kérdezte:

– De mi köze van mindehez az én kérelmemhez? Mindenesetre furcsa – talán egy színész üzött tréfát?

– Ó! Igaza van, egyszer ezirányban is puhatolózni kellene. Csak önkéntelenül akartam... De miként tudta Ön Goethe gégéjét utánozni, ha lehetetlen a természet után modellezni?

– Legszívesebben azt tettem volna, de sajnos elutasították a kérelmemet.

– Ez Önnek aligha segíthetett volna, gondolom.

– Hogyan?

– Tudomásom szerint Goethe halott.

– Kérem, a csontváz, különösen a koponya elégséges lenne, hogy a pontos modellt megépítsük; legalábbis nekem elég lenne.

– Mindenki ismeri az Ön virtuozitását. Mit szándékozik a gégével tenni, ha szabad kérdezni?

– Goethe orgánumának hangszínét szeretném megtévesztésig természetűen reprodukálni.

– És megvan Önnek a modell?

– Íme!

Abnossah felpattintott egy tokot. Böffel különös sikolyt hallatott, Pomke büszkén mosolygott.

- De Ön ezt a géget biztosan nem a csontváz alapján készítette!?
- Épp olyan, mintha! Mivel bizonyos életnagyságú és élethű mellszobrok és képek alapján; ezekben a dolgokban igen ügyes vagyok.
- Ezt tudjuk! De mit akar ezzel a modellel Goethe egykori dolgozósobájában kezdeni?
- Ő biztosan sok érdekeset mondott ki hangosan; és mivel szavainak hanghullámai, még ha természetesen hihetetlenül elhalkultan, de még itt kell hogy vibráljanak –
- Úgy véli?
- Ez nem vélemény, ez így van!
- Igen?
- Igen.
- Így tehát mit akar?
- Így ezeket a rezgéseket akarom a gégen keresztül átszívni.
- Micsodát?
- Amit Önnek mondtam.
- Őrült ötlet – már elnézést! és aligha vehetem azt komolyan.
- Annál határozottabban ragaszkodom ahhoz, hogy megadja a lehetőséget, hogy meggyőzzem Önt szándékaim komolyságáról. Nem értem az Ön ellenállását, hisz ezzel az ártatlan gépezettel semmilyen kárt nem okozok!
- Azt nem. Egyáltalán, nem is szegülök szembe, viszont hivatalomnál fogva kénytelen vagyok bizonyos kérdéseket feltenni. Remélem, nem veszi ezt zokon.
- Isten ments!

Goethe dolgozósobájában Anna Pomke, Böffel professzor és néhány kíváncsi asszisztens és szolgáljelenlétében a következő jelenet alakult ki.

Pschorr a modelljét oly módon helyezte egy állványra, hogy a száj, ahogy arról meggyőződött, ott helyezkedett el, ahol egykor az eleven Goetheé volt, amikor ült. Ekkor Pschorr valamilyen gumiból készült légpárnát vett elő, és egyik szabadon levő csücskét a modell szájához és orrához csatlakoztatta. Kibontotta a párnát, és szétterítette, mint egy takarót annak a kis asztalnak a lapján, amelyet odatolt. A magával hozott bőröndöcskéjéből kivette és erre a takarószerűségre rátette az egyik legkedveltebb, miniatűr fonográfját, ami mikrofonnal volt ellátva. A fonográf körül gondosan felcsavarta a takarót, és úgy zárta össze, hogy egy aprócska kis nyílást hagyott, a szabadon hagyott csücsökhöz, a szájjal szemközt egyfajta fújtatót csavart fel, amely, ahogy azt elmagyarázta, a szoba levegőjét nem a szájüregbe fújja be, hanem azt azon keresztül szívja ki. Amikor a modell orrüregét most lassan kilégzésre bírom, értekezett Pschorr, ez a speciális goethei gégerosta egyfajta szitaként működik, amely csak Goethe hangjának akusztikus rezgéseit engedi keresztül, ha azok még megvannak; és néhány biztosan megvan. Mivel a rezgések gyengék, ezért a készülék erősítő berendezéssel van ellátva.

A gumipárnából hallatszott a felvételt készítő fonográf zümmögése. Igen, átjárta őket a borzalom, amikor belülről a leghalkabb suttogás nyelvét vélték kihallani. „Ó, kérem”, mondta Pomke, és kifinomult fülét a gumibőrrre szorította. Azonnal összerezzen, mert bent rekedtesen ez zúgott: „Mint mondtam, kedves Eckermannom, ez a Newton vak volt a látó szemeivel. Mily gyakran

leszünk erre figyelmesek, kedvesem, sok minden nyilvánvalónak tűnő dolog kapcsán is. Emiatt főleg a szem érzékének van különösen szüksége a mi kritikai ítéletünkre. Ahol ez hiányzik, ott tulajdonképpen minden érzék hiányt szenved. De a világ kigúnyolja az ítéletet, kigúnyolja az észet. Amit valójában akar, az a kritikát nélkülöző szenzáció. Ezt gyakran fájdalmasan tapasztaltam meg, viszont sosem fáradok el ellentmondani a világnak, és hogy a magam módján Newtonnal szemben hitet tegyek a színek mellett.”

Ezt hallotta Pomke boldog rettenettel. Remegett, és azt mondta:

– Isteni! Isteni! Professzor, Önnek köszönhetem életem legszebb pillanatát.

– Hallott valamit?

– Biztosan! Halkan, de olyannyira világosan!

Pschorr elégedetten bólintott. Még fűjtatott egy ideig, majd úgy vélekedett: „Egyelőre ennyi elég lesz.”

A fonográfot kivéve minden kelléket visszarakott a bőröndöcskéjébe. Minden jelenlévő kíváncsi és rémült volt. Böffel megkérdezte:

– Valóban azt hiszi, professzor, hogy ténylegesen Goethe valaha itt elmondott szavait fogta el újra? Goethe saját szájának valódi visszhangját?

– Nemcsak hiszem, hanem biztos vagyok benne. Most újra lejátszom a mikrofonba a fonográfot, és megjósolom, hogy kénytelen lesz igazat adni nekem.

Az ismerős sisterség, krakogás és prэшang. Majd felcsendült egy rendkívüli hang, amelynek hangzásától, mint akiket áramütés ért, valamennyien összerezdültek. A korábban idézett szavak hallatszottak. Majd tovább folytatódott: „Ejhaj! Ő, Newton, látta. Vajon látta? A folyamatos színspektrumot? Én azonban megismétlem, barátom, hogy csalódott: optikai csalódásban volt része, és azt kritika nélkül elfogadta, mivel boldoggá tette, hogy menten tud számolni és mérni és okoskodni. Az ördögbe a monizmusával, a folyamatosságával, hisz annak még a látszatát is egy szín-ellentét teszi lehetővé! Kis Eckermann! Eckermann! De ne szaladjon el Önnel a ló! A fehér: vagy nem színről van itt szó, vagy pedig sohasem lehet színekből fehéret kinyerni. Hanem hogy szürkét nyerjünk, muszáj egy eszköz segítségével a feketével mechanikusan összekapcsolni, és kémiaiilag összeházasítani, hogy a színek színes szürkéjét tudjuk megteremteni. És nem fehéret kap, ha a színeket semlegesíti. Hanem akkor újra előállítja az eredeti kontrasztot: vagyis feketét a fehérrel szemben: amiből nyilván csak a fehéret látni vakító pontossággal. Én, barátom, a sötétséget is ugyanolyan pontossággal látom; és ha Newton csupán a fehéret, akkor, nagyra értékelt barátom, én azon túl a feketét is eltalálom. Arra gondoltam, az Önben lakó néhai újaszt ez mélységesen meglepi! Ez így van és nem másképp, és így is kell ennek lennie! És a távolabbi unokák és ükunokák, ha az abszurd világra gondolunk, biztosan tőlem tanulnak meg Newtonon nevetni!”

Böffel leült, mindenki összevissza ujjongott. A szolgák örömkben dobogtattak, mint az egyetemisták a hatalmasan felforgató, a tiszteletre méltóan démonikus aggastyán, a legnagyobb Reucken lángoló előadásain. Abnossah szigorúan megszólalt: „Uraim! Önök félbeszakítják Goethe beszédét! Még mondani akar valamit!”

Újra csend lett, és ez hallatszott: „Nem, és újfent nem, kedvesem! Ön biztosan tudta volna,

amennyiben akarta volna! Az akarat, az akarat az, amiben rosszak ezek a newtoniánusok. És a gyenge akarat romlékony képesség, cselekvő képtelenség, amitől iszonyodok, noha mindenütt újra és újra ráismerek, és meg kell szoknom. Az akarat, barátom, amelyet Ön meglehetősen ártatlannak tart, a valódi szerzője minden kis és nagy dolognak; és nem az isteni képesség, hanem az akarat, az isteni akarat az, amiben az ember megszégyenül, és amiben minden elégtelensége megnyilvánul. Ha Ön ister...

egészen sok... önnyű, és... ő sem... ninket.

szabad mer...

Johann Wolfgang von Goethe

Ott volt a fiatal Schopenhauer, a legtöbbet ígérő ifjú, tele a legnagyobb akarral, de mindezt megrágtta a túl sok férg, önnön telhetetlensége. Mint a színtanban, olyannyira megvakította őt a tiszta nap, hogy az éjszakát nem mint másik napot, hanem mint nullát állította, ami ellen semmit nem tehetünk és semmi nem érvényes. Az életet mint egészet tekintve lenyűgözte őt annak zavartalan ragyogása, aminek tiszta sugárzásával szemben az emberi élet semminek és megvetendőnek tűnt. Láss be, kedvesem, hogy a legtisztább, sőt, a legistenibb akaratot is az a veszély fenyegeti, hogy megghiúsul, ha feltétlenül mereven vágyik arra, hogy érvényesüljön, és ha nem veszi rá magát, hogy belebocsátkozzon a feltételekbe és a képességei által szükségszerűen tételezett eszközök sokaságába, okosan és simulékonyan! Igen, mágus az akarat! Mire nem képes! De az emberi akarat egyáltalán nem akarat, gyenge akarat, és innen minden nyomorúság. Ha! haha! hehe! hi!”

Goethe titokzatosan nevetett, és szinte suttogva folytatta: „Szívesen közölnék még valamit bizalmasan Önnel, drága barátom; elárulnék még valamit. Mesének fogja tartani, de számomra a legtisztább világossággal tárulkozik fel. A saját akarat képes a sorsot legyőzni, arra kényszerítheti,

hogyan szolgálja őt – most jól figyeljen -, ha az akarat nem is sejti a benne nyugvó és megfeszülő, istenien rendkívüli, teremtvő szándékot és erőfeszítést. Ráadásul a legmegfeszítettebb szándékossággal kell megnyilatkoznia és a leginkább megfeszített izomzatnak kell kifelé hatékonytá tennie. Tekintse a földet, ahogy fordulva mozgásra van készítve! Micsoda földi szorongalom! Micsoda megállás nélküli unszolás! Nos, Eckermann, ez a szorongalom pusztán földi, ez a készítés pusztán mechanikusan végzetes – ezzel szemben a mágikus nap-akarat önmagában nyugvón lebeg, és ezáltal hozza létre a rendkívüli elektromagnetizmus önmagának elégségességét, amely bolygók, holdak és üstökösök egész seregét szolgáló alávetettségben és nyüzsgésükben a saját lábaihoz kényszeríti. Kedvesem, ki értené meg, ki élné át, ha legfenségesebb szellemi értelemben ilyen fenséges tettes lenne! – –

De elég, most már tényleg elég. Hozzászoktam, hogy ahol másokat, vagy akár Schillert szabadon áradozni látom, erőszakot teszek magamon, azon isteni cselekvőség kedvéért, amelyről csak hallgatni szoktak, mivel itt minden beszéd nemcsak haszontalan és fölösleges, hanem káros és akadályozó lenne, mivel annak ostobán közönséges megértését nyújtana, ha nem éppen döntő félreértést váltana ki. Tartsa ezt észben, bizalmas barátom, és óvja a szíve fölött, anélkül, hogy megfeszíteni törekedne! Higgye el, hogy Ön előtt egyszer csak magától világossá fog válni. Ma este menjen a kis Wolffal színházba, ő már kedvet kapott hozzá, és legyenek szelídek Kotzebueval, noha undorodunk tőle.”

– Ó, Istenem – mondta Pomke, miközben a többiek lelkesen Abnossah felé törtek -, ó, istenem, a végtelenségig el tudnám hallgatni! Mily sok mindent visszatartott tőlünk ez az Eckermann.

A gépből egy kis idő múltán hortyogás hallatszott, majd utána semmi sem! Abnossah így szólt:

– Uraim! Goethe hallhatóan alszik. Néhány óráig, sőt akár egy napig nincs többé, mire várunk.

Haszontalan hosszabban időzni. A készülék, miként azt Önöknek mondandó vagyok, oly pontosan igazodik az idő múlásának valóságához, hogy mi ezen a helyen legjobb esetben is csak akkor hallanánk valamit, ha Eckermann még aznap este a színház után újra megjelent volna Goethénél. Nincs több időm, hogy ezt megvárjam.

– Miként lehetséges – kérdezte Böffel kissé szkeptikusan -, hogy mi pont ezt a beszélgetést tudtuk meghallgatni?

– Ez véletlen – válaszolta Pschorr. – A feltételek, mindennek előtt a készülék szerkezete és helye véletlenszerűen úgy voltak eltalálva, hogy pontosan ez és nem valamilyen más hanghullám érvényesülhetett. Mindenesetre figyelembe vettem a szék helyét, és hogy Goethe ült.

– Ó, kérem, kérem! Abnossah! (Pomke szinte mint a menádok, mintha mámorban úszna, a keresztnevének szólította, amihez hasonló eddig soha nem történt.) – Próbálja meg egy másik helyen! Nem tudok betelni a hallgatásával – még ha csak a hortyogása is lenne!

Abnossah eltűntette a készüléket, és lezárta a bőröndjét. Egészen elfehéredett:

– Szeretett Annám, tisztelt – javította ki magát -, majd máskor! (Az öreg Goethével szemben érzett féltékenysége a zsigereiig hatolt.)

– Mi a helyzet – kérdezte Böffel – Schiller koponyájával? Ez biztos eldöntené a vitát, hogy az igazi-e.

– Biztosan – mondta Abnossah -, ugyanis ha azt hallanánk, hogy Schiller azt mondja: „há mér

nézel sandán hé”, akkor az nem Schiller koponyája. Azon morfondírozok, hogy a találmány nem tehető-e kifinomultabbá. Talán készíték egy átlagos géjét, amelyen állítani lehet, mint egy operai távcsőn, ahhoz hogy rezgések minden lehetséges módozatához hozzáidomuljon. Akkor majd újra hallanánk beszélni az antikokat és a középkort, és rögzíthetnénk a régi idiómák helyes kiejtését. És a tiszteletben álló kortársakat, akik hangosan kimondanak nem illő dolgokat, fel lehetne adni a rendőrségen.

Abnossah felkínálta a karját Pomkének, és újra kimentek az állomásra. Óvatosan léptek be a váróterembe, de a városszerte ismert már elment onnan. Abnossah azt mondta:

– És ha a nő ideadná nekem híres testvére gégéjét? De nem fogja, azt veti ellene, hogy a nép még nem érett, és így nem lesz mit tenni. Kedvesem! Kedvesem! Ugyanis (ó!) az! Azok! Te vagy az! Te! De Pomke egyáltalán nem figyelt oda. Álmodozni látszott.

– Mennyire kihangsúlyozta az r-ket – sóhajtott elfogódottan.

Abnossah dühösen fújta ki az orrát; Anna felkelt, és szórakozottan kérdezte:

– Mondott valamit, kedves Pschorr? És én a műve révén megfeledekzem a mesterről. De eltűnik a világ, amikor hallom Goethe saját hangját!

A hazaúthoz felszálltak a vonatkocsiba. Pomke semmit sem szólt, Abnossah némán töprengett.

Hallét elhagyva kihajította az ablakon a bőröndöt, amelyben Goethe gégeje volt, egyenesen egy szemközt rohanó vonat kerekei elé. Pomke hangosan felkiáltott:

– Mit tett?

– Szerettem – sóhajtotta Pschorr -, és utána éltem, és ártottam diadalmas vetélytársamnak, Goethe gégejének.

Erre vérvörös lett Pomke, és nevetve, lázasan vetette magát Abnossah erős ölelésébe. Ebben a pillanatban megjelent a kalauz, és a jegyeket kérte.

– Istenem! Nossah! – suttogta Pomke. – Mindenképpen újfent be kell szerezned Goethe gégejét, muszáj – különben –

– Semmi különben! Après les nocés, galambom!

Prof. Dr. Abnossah Pschorr

Anna Pschorr, szül. Pomke

Házasok

Jelenleg Weimarban, az Elefántban

Fordította Török Ervin

[A szöveg eredeti megjelenési helye: Friedlaender, Salomo (1916): Goethe spricht in den Phonographen. In Das Nachthemd am Wegweiser und andere höchst merkwürdige Geschichten des Dr. Salomo Friedlaender. Berlin, 1980. 159-178.]

Jegyzetek

1. Freunde, flieht die dunkle Kammer". A *Gesetz der Trübe* című versének nyitó sora. [- *A ford.*]

© Apertúra, 2012. tavasz | www.apertura.hu

webcím: <https://www.apertura.hu/2012/tavasz/friedlaender-goethe-a-fonografba-beszeli/>

